

Narkoanalysens anvendelse i retspsykiatrien.

Af professor, dr. med. ERIK STRÖMGREN.

Narkoanalysen er en undersøgelses- og behandlingsmetode, som i løbet af de sidste ca. 10 år har vundet betydelig udbredelse inden for psykiatrien. Da metoden besidder egenskaber, der kan synes at gøre den særlig anvendelig inden for retspsykiatrien, og da der på den anden side er blevet rejst tvivl om tilrådeligheden og tilladeligheden af at anvende narkoanalysen her, forekommer det rimeligt at optage problemet til behandling i Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab.

Princippet i narkoanalysen er det, at man ved hjælp af narkotiske medikamenter — fortrinsvis af barbitursyregruppen — søger at bringe patienten i en abnorm bevidsthedstilstand, under hvilken han bliver mere end sædvanligt tilgængelig for udspørgen. Det drejer sig her ikke blot om, at patientens stemning under analysen gør ham mere kooperativ og mere tilbøjelig til at røbe sit psykiske indhold, men også om, at erindringsmateriale, som hidtil ikke har været tilgængeligt for ham, dukker op i bevidstheden. Til lignende formål har hypnosen længe været anvendt, men selv om der herved lejlighedsvis kan opnås fortræffelige resultater, har denne metode dog sin stærke begrænsning deri, at mange patienter kun dårligt lader sig hypnotisere. For at opnå samme resultat har man anvendt talrige forskellige medikamenter, men med meget vekslende held. Det har vist sig, at de pålideligste midler er nogle stoffer af barbitursyregruppen, stoffer, der er ret hurtigt virkende, og som har været anvendt både til narkose og som sovemidler. Af de mest anvendte skal nævnes evipan, amytal, pentotal og narconumal. Teknikken er den, at man ganske langsomt indsprøjter stoffet i en blodåre, således at man kan afbryde indsprøjtningen, såsnart man er nået til det optimale bevidsthedsstadium hos patienten. Patienten kommer da som regel i en tilstand, hvor han føler sig veltilpas og især føler sine tanker frigjorte, således at associationerne kommer lettere end i normaltstanden. Det lykkes ham at erindre forskellige ting, som det ellers har været svært for ham at komme i tanker om, og det volder ham hverken besvær eller modvilje at fortælle om disse ting, selv om de normalt måske ville forekomme ham særdeles prekære.

På denne måde lykkes det ofte at få afdækket psykisk materiale, som er af afgørende betydning for forståelse af vedkommende patients sindslidelse. Ikke blot får både patient og læge derved mulig-

hed for en bedre intellektuel forståelse af sygdommen, men der sker oftest også det, at patienten ved at genopleve de glemte eller fortrængte situationer kommer i en dertil svarende affekt og således får lejlighed til at „afreagere“ den traumatiserende situation på en måde, der ganske svarer til den „katartiske“ reaktion, således som den i psykoanalysens barndom blev beskrevet af *Breuer* og *Freud*: her benyttede man som bekendt først hypnotisk exploration, hvorimod man senere efter *Freud's* idé gik over til den såkaldte „frie association“. Sidstnævnte metode er en pålidelig, men ofte yderst tidsrøvende metode, hvis anvendelse tillige kræver særlig psykoanalytisk foruddannelse hos lægen. Der er derfor i tidens løb gjort talrige forsøg på at finde metoder til at skyde genveje til det fortrængte materiale, og narckoanalysen synes at være det hidtil mest vellykkede forsøg i den retning.

Meget tyder ganske vist på, at når det drejer sig om neuroser, der er opstået i barndommen og indgår som led i hele personlighedsstrukturen, skal der en egentlig („ortodoks“) psykoanalyse til for at få redresseret de neurotiske mekanismer. Narckoanalysens hovedanvendelsesområde bliver de akute, i den voksne alder erhvervede neurotiske tilstande. Dette er særlig blevet klart ved anvendelse af narckoanalyse over for krigsneuroser og -psykoser. Allerede før krigen havde særlig engelske psykiatere med *Bleckwenn* og *Horsley* i spidsen anvendt narckoanalyse i neurose- og psykosebehandlingen, men om noget mere revolutionerende fremskridt syntes det dengang ikke at dreje sig. Først da man tog narckoanalysen i brug over for krigsneuroserne, viste det sig, at man her havde et yderst effektivt og hurtigt virkende middel netop over for disse tilstande. Dette fremgår f. ex. tydeligt af *Grinker & Spiegel's* bøger om krigsneuroser. Det drejede sig i disse tilfælde ofte om patienter, som havde været udsat for voldsomme krigsbegivenheder og i tilslutning dertil havde fået svære neurotiske eller hysteriske tilstandsbilleder. Karakteristisk var ofte, at de havde glemt den situation, der havde fremkaldt sygdommen. Når sådanne patienter bragtes i narckoanalyse, og det lykkedes at få dem til at genopleve den traumatiserende situation, skete dette ofte under yderst dramatiske former, således at patienten i bogstaveligste forstand genoplevede situationen med alle sine følelser. Når således det fortrængte indhold, der i ulykkesøjeblikket havde været for voldsomt til at kunne tåles af bevidstheden og derfor var blevet fortrængt, atter var blevet tilgængeligt for bevidstheden, skete der en radikal bedring og ofte helbredelse allerede efter første narckoanalytiske seance. I nog-

le tilfælde foregik genoplevelsen så voldsomt og dramatisk, at man måtte afbryde den og senere tage resten i andre seancer.

De gode resultater over for krigsneuroserne og -psykoserne bevirkede, at man prøvede på at udnytte erfaringerne også over for andre former for sindslidelser. Det har da vist sig, at også en stor del af fredstidens neuroser i høj grad er tilgængelige for narkoanalytisk undersøgelse og i mange tilfælde også behandling.

Narkoanalysens rent tekniske muligheder kan deles groft i 3 grupper:

- 1) For det første kan den anvendes til ophævelse af erindringstab.
- 2) For det andet kan den modvirke hæmnings- og spærringstilstande af sygelig natur, tilstande, der forhindrer patienten i at røbe materiale, som han i og for sig har præsent og ikke har noget imod at meddele, men af patologiske grunde ikke kan få fremført.
- 3) Endelig kan det ikke nægtes, at der er en vis mulighed for også at få materiale frem, som er patienten klart bevidst, men som han, lige så bevidst, ikke ønsker at meddele.

Det første indikationsområde: ophævelse af erindringstab, indbefatter alle former for amnesi, både de, der er betinget af fysisk hjernebeskadigelse, og de rent psykogent betingede. Hertil kommer så også det fysiologiske hukommelsestab.

Blandt de her interesserede fysisk betingede erindringstab kan nævnes dem, der er følger af hjernerystelser, endvidere dem, der slutter sig til epileptiske krampeanfald og til forgiftninger, herunder i praksis især de alkoholiske, både når det drejer sig om simpel rus og patologisk rus. Det skal udtrykkelig fremhæves — netop fordi det ikke på forhånd er indlysende —, at også disse fysisk betingede erindringstab er tilgængelige for narkoanalytisk opklaring. Mere naturligt forekommer det, at de psykogent betingede erindringstab er tilgængelige. Her drejer det sig først og fremmest om de hysteriske amnesier, således som man i så stor udstrækning har set dem som led i krigsneuroserne. Endelig må fremhæves de fysiologiske amnesier. Det sunde menneske husker jo ikke alt, hvad det oplever, men det glemte materiale er ingenlunde destrueret; på forskellig måde — tilfældigt eller ved anvendelse af særlige erindringsfremmende procedurer — kan sådant materiale dukke op igen. Ved anvendelse af hypnose har man i mange tilfælde kunnet opnå ganske slående sådanne „hypermnesier“, og lignende resultater er ikke sjældent opnået ved hjælp af narkoanalyse.

Så meget om erindringstabene. Den anden hovedgruppe af indika-

tioner udgøres af hæmnings- og spærringstilstande, hvor det ved hjælp af den opstemthed, som indtræder under narkoanalysen, lykkes at opnå en forbedret kontakt med patienten, som fortæller frit om ting, som det ellers ikke er ham muligt at komme ind på. Det kan her dreje sig om manio-depressive, skizofrene og neurotiske patienter. I praksis vil det særlig være den sidste gruppe, der får betydning.

Endelig kommer den mest problematiske indikationsgruppe, nemlig de tilfælde, hvor observandens oplysninger er bevidst usande, og hvor man under en narkoanalyse forsøger at få ham til at rykke ud med sandheden. Det kan vel ikke nægtes, at man undertiden kommer sandheden nærmere ad denne vej, ikke mindst kan der være tale om fortællelser fra patientens side, der kan give vejledning for nærmere undersøgelser, men det må stærkt understreges, at de hidtidige erfaringer ikke tyder på, at man i narkoanalysen har fået nogen særlig opsigtvækkende „løgnedetektor“. *Horsley* fremhæver selv, at man næsten kan bruge den som differentialdiagnostisk middel, når det gælder at skelne mellem sygelig og „normal“ utilgængelighed; den sygelige utilgængelighed forringes under en narkoanalyse, mens den normale snarest tiltager. De tilfælde, hvor man inden for retspsykiatrien kan vente at få en tilståelse frem ad denne vej, vil da fortrinsvis findes blandt de psykisk abnorme lovovertrædere, og heriblandt vel særligt psykopater og neurotikere, hos hvem der, foruden den primære tendens til at skjule fakta, foreligger modsatrettede tendenser til at lægge kortene på bordet.

Vender vi os nu til de ulemper og fejlkilder, der er knyttede til narkoanalysen, må det for det første erindres, at der findes enkelte patienter, der viser sig så at sige uimodtagelige over for denne undersøgelsesmetode. Det drejer sig dog kun om nogle få procent, i modsætning til hypnosen, hvor man, selv når det drejer sig om en trænet hypnotisør, ikke kan regne med mere end højst 50 % nogenlunde gunstige resultater. Refraktær holdning kan vise sig ved, at det opstemte stadium med frie associationer slet ikke indtræffer, men at patienten fra normaltilstanden går jævnt over i en døsende tilstand, i hvilken han er ganske uproduktiv. I andre tilfælde opstår der vanskeligheder derved, at patienten meget hurtigt går over i en forvirringstilstand, hvor han producerer en mængde materiale, som det imidlertid er vanskeligt at vurdere, dels fordi det til tider kan blive helt usammenhængende, dels fordi det indeholder mere eller mindre oplagte fabulationer. Hvad de sidste angår, kan der indtræffe den vanskelighed, at patienten bliver så stærkt knyttet til lægen, at han fortrinsvis frem-

kommer med associationer, som han formoder, lægen vil være tilfreds med. Det kan være fristende for lægen at tage disse associationer for gode varer, og megen kritik er på sin plads i disse tilfælde. På den anden side er der ingen grund til fuldstændig at frakende fabulationerne enhver værdi. Det er jo dog til syvende og sidst ikke helt tilfældigt, hvad der kommer frem, og ved en narckoanalytisk undersøgelse af en neurotiker vil det utvivlsomt kunne være af betydning nøje at mærke sig de associationer, som fremkommer. De er principielt ikke ringere materiale end f. ex. drømmestof. Drejer det sig derimod om at fremkalde egentlige fakta, er det klart, at fabulations-tilstandene snarest er af skadelig karakter. Teknikken må i disse tilfælde først og fremmest gå ud på at dosere stoffet så forsigtigt, at man slet ikke når ind i forvirringsstadiet. — Selv i de værste tilfælde af fabulation vil man dog undertiden kunne få angivelser frem, som det er muligt senere at kontrollere og verificere. Det er imidlertid klart, at et nøje kendskab til patientens personlighedsindhold er nødvendigt, for at man blot med nogen kritik kan vurdere disse forvirringsfasers produktion.

Det turde formentlig af det foregående fremgå, at narckoanalysen har kvaliteter, der kan friste til at anvende den i retspsykiatriens tjeneste. Alene det, at man ofte ved hjælp af denne metode hurtigere end ved andre metoder kan nå til en forståelse af en neuroses struktur og indhold, gør metoden tiltrækkende for retspsykiateren. I mange af de tilfælde, hvor man som basis for de kriminelle handlinger formoder neurotiske mekanismer, vil man ved en almindelige neuroseanalyse ofte kunne nå til et lige så godt diagnostisk og terapeutisk resultat som ved en narckoanalyse; men dette resultat vil måske først opnås efter 6 eller 12 måneders forløb, og det er da klart, at en sådan fremgangsmåde ikke kan anvendes som led i en almindelig retspsykiatrisk observation. I sådanne tilfælde vil narckoanalyse af og til kunne hjælpe os til en diagnose og en forståelse af forbrydelsens patologiske baggrund allerede i løbet af få uger eller måneder. Dette vil atter bevirke, at den retspsykiatriske erklæring kan få ganske anderledes fast grund under fødderne, således at den ikke i så høj grad, som det nu ofte er tilfældet, må baseres på formodninger og kliniske indtryk. Drejer det sig om en relativt mindre forbrydelse, der ikke skulle kunne medføre længere frihedsstraf, er det naturligvis også af betydning, at selve behandlingen ikke tager for lang tid. For at sikre behandlingens gennemførelse vil man ofte tage sin tilflugt til at søge patienten dømt til forvaring på hospital, men en sådan forvaring bør naturligvis ikke

udstrækkes længere end absolut nødvendigt for behandlingens gennemførelse. Psykologisk vil det da ofte for patienten være af afgørende betydning, at forvaringen ikke bliver af længere varighed end den frihedsstraf, som ville have været alternativet.

Også med hensyn til selve opklaringsspørgsmålet vil narckoanalysen kunne få betydning. I de patologiske tilfælde er der jo ofte en mere eller mindre udtalt amnesi for vigtige dele af den til forbrydelsen knyttede handlings forløb. Men også uden for det patologiske område vil narckoanalysen kunne anvendes. Der er ingen tvivl om, at man lejlighedsvis ved denne metodes hjælp vil kunne præstere et alibi, som det ikke ad anden vej er muligt at få frem. Naturligvis må man her, som i alle andre tilfælde, når man vil anvende narckoanalytiske resultater som bevismiddel, finde frem til erindringsmateriale, som kan kontrolleres og verificeres ad anden vej. — Den situation vil da let kunne komme til at opstå, at man som led i bestræbelserne for at opklare en forbrydelse kan komme til at nære ønske om narckoanalytisk undersøgelse af en sund person, hvad enten det nu drejer sig om tiltalte eller om en anden, der kan antages at have kendskab til for forbrydelsen vigtige kendsgerninger. Her vil der kunne opstå betydelige vanskeligheder. Det vil forekomme unaturligt, at en sund person, der måske tilmed ikke er tiltalt i sagen, skal underkastes en retslig observation; på den anden side vil det være risikabelt at foretage isoleret narckoanalyse; kun som led i en almindelig psykiatrisk undersøgelse, under hvilken lægen opnår et bredt kendskab til undersøgtes personlighed, har narckoanalysen afgørende værdi. De fejkilder, der er knyttet til metoden, forøges væsentligt, såfremt lægen ikke kender noget nærmere til undersøgte. Disse forhold vil sikkert bevirke indskrænkninger i anvendelsen af narckoanalysen i opklarings teknikken. På den anden side kan man naturligvis ikke frakende en undersøgelse værdi, ved hvilken det f. eks. lykkes ved isoleret narckoanalyse at få en person til at rekonstruere, hvad han har oplevet en bestemt dag, og herunder fremkomme med oplysninger, som f. ex. lader sig verificere ved forhandlinger med de personer, som han under narckoanalysen kommer i tanker om at have mødt den pågældende dag.

Fra forskellig side har der hævet sig røster imod, at man overhovedet skulle anvende narckoanalyse ved den retspsykiatriske undersøgelse. For det første har man hævdet, at metodens resultater var for usikre; denne indvending har betydning, men er dog ikke af generel karakter, idet, som flere gange fremhævet, resultaterne af analysen i visse tilfælde vil kunne verificeres. For det andet har man gjort gæl-

dende, at det skulle være moralsk forkasteligt og lægeligt uforsvarligt på denne måde at „tilsnige“ sig psykisk indhold, som undersøgte i klar tilstand ikke ville være villig til at udlevere. Denne betænkelighed er efter min mening uberettiget. Narkoanalysen adskiller sig ikke kvalitativt fra andre psykiatriske undersøgelser; det vil altid være således, at psykiateren har en vis chance for at få en observand til at meddele forskelligt, som vedkommende ikke ville fortælle nogen anden. Midlerne til at opnå en sådan fortrolighed er forskellige; en hel del betyder det jo simpelthen, at observanden er klar over, at han taler med en læge, og at denne har tavshedspligt; i andre tilfælde får obs. indtryk af at blive forstået i højere grad, end han hidtil er blevet forstået af dem, han har haft med at gøre, og det får ham til at lukke sig op; endelig vil det ikke sjældent være således, at psykiaterens større psykologiske erfaring sætter ham istand til at gætte sig til løsningen, som han forelægger observanden, og som denne erkender at være rigtig, men som han spontant ikke ville være rykket ud med. Hertil kommer så, at psykiateren gennem sin livsgerning ofte har opnået særlig erfaring i, hvorledes man skal udspørge mennesker, for at man skal få dem til at nærme sig sandheden så meget som muligt. Om nogen tvang fra lægens side er der i disse tilfælde jo ingenlunde tale, men alligevel kan man måske diskutere, i hvor høj grad det er frivilligt, at patienten udleverer sig. Principielt ligger forholdet næppe anderledes ved narkoanalysen, selvom metoden udmærker sig ved en særlig effektivitet. Som berørt er det her i de fleste tilfælde dog ikke muligt at få observanden til at fortælle ting, som han absolut ikke vil ud med; især vil dette gælde den sunde observand. I andre tilfælde, og især hos psykopatologiske observander, vil det kunne dreje sig om, at vedkommende er usikker med hensyn til, om han vil tale eller ej, og under narkoanalysen kan det ske, at han beslutter sig til at tale. Her vil det da næsten altid vise sig, at det netop giver obs. lettelse at fortælle om sine forhold, og det på en sådan måde, at han efter den narkoanalytiske seance ikke fortryder, at han har udtalt sig.

Jeg kan ikke se, at man behøver at nære nogen betænkelighed ved at anvende denne metode, når blot man benytter de forsigtighedsregler, som også benyttes ved andre psykiatriske explorationsmetoder. Man bør naturligvis, forinden man begynder narkoanalysen, forklare observanden, hvad det drejer sig om, og nøjagtigt gøre rede for, hvad der kan tænkes at komme frem under seancen. Man bør gøre ham klart at det er en ganske frivillig sag, om han vil underkaste sig undersøgelsen, og at en eventuel nægtelse heraf ikke vil kunne komme til at

skade ham under hans sags behandling. På den anden side må man også fremhæve, at det materiale, som han eventuelt måtte komme frem med under narckoanalysen, ikke vil blive røbet af lægen for andre, såfremt det kan antages at ville skade ham, i retssagen eller på anden måde. Lægens holdning over for de kundskaber, han erhverver under en analyse, er jo ikke anderledes end den, som han må indtage over for alt andet, som observanden meddeler ham. Kun i de tilfælde, hvor en fortløselig af det meddelte vil kunne medføre fare for andre mennesker, kan der være tale om, at den lægelige tavshedspligt bortfalder.

Narckoanalysen kan tænkes anvendt ikke blot i den retspsykiatriske observation, men også i den *kriminologiske terapi*. Hvad den sidste angår, bliver der næppe tale om større problemer af juridisk eller lægelig art. Det må forekomme ganske selvfølgeligt, at narckoanalysen har ret betydelige indikationer inden for den kriminologiske individualterapi. Dette kommer f. ex. tydeligt frem i det udmærkede bidrag af G. J. Train til Lindner & Seligers „Handbook of correctional psychology“. Efter en instruktiv generel indledning og oversigt over behandlingens teori og teknik, gør Train rede for behandlingsresultaterne i en stor amerikansk straffeanstalt. Han fremfører en række sygehistorier med tildels ordrette gengivelser af patienternes udtalelser under narckoanalysen. I mange tilfælde er det ganske slående, hvorledes der hurtigt opnås adgang til materiale, som det ikke tidligere under behandlingen har været muligt at få frem. Den terapeutiske effekt angives også at have været betydelig i en række af disse tilfælde, selv om patienterne har været nok så psykopatiske. Train beskriver, hvorledes forskellige abnorme karakterstrukturer afdækkes på en sådan måde, at det vel ikke er muligt i væsentlig grad at afhjælpe misdannelserne, men således at patienten føler en stor afspænding i følelsesmæssig henseende og får lettere ved at omgås sine medfanger og personalet, ligesom der i visse tilfælde synes skabt mulighed for, at han efter udskrivelsen vil få færre problemer. Train fremhæver, at der i disse tilfælde ofte overraskende hurtigt kom en betydelig „overføring“, men samtidig med, at dette kunne betinge en god terapeutisk effekt, medførte det en vis risiko, idet patienterne ofte overførte deres fjendtlighed og aggressivitet på analytikeren, hvilket kunne medføre faretruende situationer. Af og til måtte de nødvendigvis medføre afbrydelse af behandlingen. Train pointerer endelig, at mange af de behandlede patienter var af en sådan art, at man ikke ville have anset dem for egnede til egentlig psykoanalytisk terapi, idet de i deres normaltilstand var for lidt kooperative, ofte primitive og vrangvillige,

personer, som først under det narkotiske middels virkning kom ind i en anvendelig overføringsfase.

Der kan næppe være tvivl om, at narckoanalytisk terapi på straffefanger efter de her angivne retningslinier vil kunne give resultater i en del tilfælde. Heller ikke er der nogensomhelst tvivl om, at en sådan terapi er fuldstændig berettiget, ligesom den jo ikke af fangerne bør kunne betragtes med nogen større mistillid eller modvilje, idet deres sag på dette tidspunkt er afsluttet. For en sikkerheds skyld bør det dog tydeligt indskærpes patienten, at selv om der skulle komme kompromitterende materiale frem under analysen, vil dette ikke blive anvendt imod ham eller andre.

Erik Strömngren.

Summary.

THE USE OF NARCOANALYSIS IN LEGAL PSYCHIATRY.

In the history of psychiatry narcotic drugs have often been used for the purpose of improving contact with patients, thus getting access to psychological material, that has been concealed through uncooperative attitude of the patients. During the last decade it has become generally recognized that certain fast-acting barbiturates (sodium amytal, nembital, narconumal, and others) are especially useful in this respect. In principle, practically all kinds of amnesias may be abolished through "narcoanalysis" with such drugs. In war neuroses the therapeutic value of the procedure has been especially striking.

Also in the treatment of criminals narcoanalysis has a definite position. As a diagnostic tool within legal psychiatry it may be used with success, too, in abnormal persons, especially psychotics and neurotics. When the criminal's conscious personality is against revealing concealed material, narcoanalysis, however, is of very little use; the role of this technique as a "lie detector" is hence negligible. In the case of true amnesia, on the other hand, narcoanalysis seems at present to be the best method. — From legal and ethical view-points there need not be any objections against the use of narcoanalysis on a voluntary basis.

LITTERATUR

- Grinker, R. R., & J. P. Spiegel:* Men under Stress. — London 1945.
Heuyer, G.: Narco-analyse et narco-diagnostic. Leur utilité en médecine légale. — *Annales médico-psychologiques* 107, 355 (1949).
Horsley, J. S.: Narco-analysis. — London 1943.
Train, G. J.: Pentothal sodium: an aid to penologic psychotherapy. — I "Handbook of Correctional Psychology", udgivet af R. M. Lindner og R. V. Seliger. — New York 1947.